

Richard Overy: Ruslands Oorlog [oorspronkelijke titel: Russia's War; vertaald uit het Engels door Jan van Gelderen].

*Uitgeverij Aspekt, 2005; 432 blz.; 19,95 euro
ISBN 90-5911-409-4*

De strijd tussen nazi-Duitsland en de Sovjetunie van 1941 tot 1945 is een van de grootste en meest vernietigende oorlogen aller tijden. De Russische troepen leverden een belangrijk aandeel in het definitief verslaan van nazi-Duitsland. Toch is er over deze strijd, in vergelijking met bijvoorbeeld het aandeel van de Amerikanen of Canadezen in de oorlog, naar verhouding minder bekend en geschreven. Met *Ruslands Oorlog* brengt hoogleraar moderne geschiedenis aan King's College in Londen, Richard Overy, hier verandering in. In zijn boek, dat voortkomt uit een tiendelige televisie-documentaire met dezelfde titel, heeft Overy zich ten doel gesteld niet-Russische lezers meer inzicht te verschaffen in de krachtsinspanningen van de Sovjets. *Ruslands Oorlog*, dat volgens Overy niet de pretentie heeft allesomvattend te zijn omdat uit oude sovjet-archieven nog steeds nieuwe gegevens openbaar worden gemaakt, beschrijft uitgebreid hoe Rusland bij de Tweede Wereldoorlog betrokken raakte. Overy schetst hoe Stalin – ondanks zijn voortdurend wantrouwen tegenover bijna iedereen – erop vertrouwd dat Hitler zich aan zijn afspraak zou houden Rusland niet aan te vallen. Voorts brengt de auteur de Duits-Russische veldslagen nauwgezet in beeld en legt hij uit hoe het kan dat ondanks een zeer onderontwikkeld wapenarsenaal het Russische leger met de hulp van de Russische bevolking de Duitsers wist te verdrijven en uiteindelijk te verslaan. Overy sluit zijn grondig gedocumenteerd boek af met een epiloog waarin hij het succes van de Russen toch nog enigszins relativeert. Er moet volgens hem niet vergeten worden dat de oorlog niet zonder slag of stoot gewonnen werd: er stierven immers aan het oostfront niet minder

dan 49 miljoen mensen waaronder bijna 29 miljoen Sovjets. (M.K.)

Peter de Bourgraaf: The U.S.-Brussels Peace with Russia. Are the Federation and the Old West Falling Apart?

*Hamburg: Die Deutsche Bibliothek (Editiononline.de), 2005; 82 blz.; 24,50 euro
ISBN 3-9809508-9-1*

Rusland is op het wereldtoneel altijd al een vreemde eend in de bijt geweest en zal dat waarschijnlijk ook blijven. Want hoewel de Russen sinds het einde van de Koude Oorlog verscheidene pogingen hebben gedaan zich aan te passen aan de Westerse waarden en normen, leert de recente geschiedenis dat het Westen er alles aan doet Rusland buiten de deur van de belangrijke veiligheidsorganisaties te houden. Althans, dat tracht Peter de Bourgraaf, verbonden aan het Institute for Peace, Research and Security Policies in Hamburg, aan te tonen door middel van een aantal *case studies* in *The U.S.-Brussels Peace with Russia. Are the Federation and the Old West Falling Apart?* De Bourgraaf doet hierin onderzoek naar Westerse (veiligheids)organisaties, waaronder NAVO, OVSE en de Europese Unie, en naar hun houding ten opzichte van Rusland. Aan de hand van de opvattingen van een aantal theoretici in de Leer der Internationale Betrekkingen vergelijkt hij dit fenomeen met de behandeling die Duitsland na de Eerste Wereldoorlog ten deel viel, maar hij komt niet tot een sluitende conclusie. Wél stelt hij dat de Europese en de Westerse mogendheden in het algemeen de Russische Federatie structureel buitensluiten, waardoor de Russen zich steeds meer geïsoleerd voelen. De Westerse mentaliteit getuigt volgens De Bourgraaf van triomfantelijkheid en heeft te weinig oog voor de Russische gevoelens. Dit terwijl Rusland de uitbreiding van NAVO en EU op zijn voormalige grondgebied met lede ogen heeft moeten aanschouwen. De auteur sluit af met de stelling dat ondanks het verdwijnen van de 'Tweede Wereld' (waarmee tot de val van de Muur

de zg. socialistische landen wel werden aangeduid) Rusland een buitenstaander blijft. Bovendien waarschuwt hij dat wanneer Europa en de Verenigde Staten de Russen niet betrekken bij de diverse veiligheidsorganisaties, de militaire strategen zich na twintig jaar vreedzaam samenleven kunnen voorbereiden op 'symmetric warfare, with or without the deployment of nuclear arms'. (M.K.)

David Hebditch & Ken Connor: How to Stage a Military Coup. From Planning to Execution.

*Londen: Greenhill Books, 2005; 224 blz.; \$ 29,95
ISBN 1-85367-640-3*

Staatsgrepen zijn van alle tijden. Ze kwamen al voor in het Romeinse rijk. Vanaf de 19de eeuw werd de staatsgreep echter een gevestigd middel voor het verwezenlijken van regime-veranderingen. In de regel wordt de staatsgreep als ondemocratisch beschouwd, al levert die kwalificatie soms moeilijkheden op, zoals bij het beoordelen van de Portugese anjerrevolutie van 1974. *How to Stage a Military Coup* beoogt een praktische gids te zijn voor de planning en uitvoering van de overname van een regering 'backed by the power of arms'. In een aantal hoofdstukken brengen de schrijvers een groot aantal staatsgrepen in Latijns-Amerika, Afrika en Azië in kaart; alle vonden (behalve die in China van 1911) ná 1940 plaats. Ze zijn gegroepeerd in hoofdstukken rondom bepaalde karakteristieken en motieven, terwijl tevens de gebruikte instrumenten (planning, rekrutering, tactieken, geheimhouding) en zaken als steun van andere landen en financiering behandeld worden. Ook het achter de schermen orkestreren van staatsgreepachtige activiteiten of juist pogingen die te voorkomen of te pareren (CIA-activiteiten) en het gebruik van huurlingen krijgen aandacht. Aan ieder hoofdstuk gaat een beschrijving vooraf van de planning en uitvoering van een karakteristieke, fictieve, staatsgreep, gepleegd in Enge-

Deze rubriek staat onder redactie van dr Fenna van den Burg. Bijdragen aan deze aflevering werden verzorgd door Manon Korthals (M.K.), afgestudeerd in de politicologie aan de Universiteit van Amsterdam en thans als stagiaire verbonden aan het *Clingendael International Energy Programme* (CIEP); en Fenna van den Burg (F.v.d.B.).

De aanwinstenlijst van de bibliotheek van Instituut Clingendael wordt maandelijks gepubliceerd op de Clingendael-website: www.clingendael.nl/resources/library/acquisitions

land. 'It is for illustration purposes only,' zo voegen de auteurs er geruststellend aan toe. Zij noemen de toegenomen frequentie sinds de Tweede Wereldoorlog allereerst een gevolg van het uitbreken van de Koude Oorlog, waardoor vooral de Verenigde Staten, in de strijd met de Sovjetunie om affectie en steun van andere landen, voortdurend tot interventie-achtig gedrag werden gestimuleerd. 'By comparison, Moscow's boot-print is rarely seen, Afghanistan being the most notable, and perhaps terminal, exception.' (blz. 193) De tweede reden was de terugtrekking van de westerse mogendheden uit hun koloniën. Auteurs hebben een *checklist* van tien kenmerken opgesteld (waaronder etnische verschillen, strategische ligging, endemische corruptie, aanwezigheid van belangrijke hulpbronnen, dictatoriaal bewind); hoe meer van deze kenmerken een land heeft, des te meer kans er bestaat dat er staatsgrepen, contra-coups of beide plaatsvinden. Zij voorspellen dat Afrika een staatsgreepgebied zal blijven. Latijns-Amerika en de Golfregio lijken wat rustiger te zijn geworden. Maar pas op – zo waarschuwen auteurs – voor rapportage over staatsgrepen in 'some of the nasty regimes that have sprung up in the aftermath of the fall of the Soviet empire' en voor een land dat plotseling tot de ontdekking komt dat het over strategische oliereserves beschikt (blz. 197). (F.v.d.B.)

Angela McIntyre (red.): Invisible Stakeholders. Children and War in Africa. Pretoria: Institute for Security Studies, 2005 (www.iss.org.za); vi + 136 blz.; ISBN 1-919913-63-7

Kinderen (en jongeren in het algemeen) zijn in burgeroorlogen en rebellenstrijd, zoals die zich in Afrika afspelen, niet alleen slachtoffers en kindsoldaten, maar ze hebben politieke betekenis en zijn tevens 'actoren' en zelfs 'invisible stakeholders' in het gebeuren. In deze bundel gevalstudies worden de rol en

het gedrag van jongeren in situaties zoals die zich voordoen en voordeden in Mozambique, Angola, Sierra Leone, Oeganda en Ethiopië nader en in breder verband geanalyseerd. Na een verhandeling over het 'politieke kind' worden de situatie van de jeugd in het gewelddadige Mozambique, de mobilisering en rekrutering van jongeren in Angola, Sierra Leone en Oeganda, alsmede de consequenties daarvan geschetst. De bundel wordt afgesloten met een verhandeling over de rekrutering en reïntegratie van vrouwelijke ex-combatanten van de 'Tigrean People's Liberation Army' in Ethiopië. In dit artikel wordt de ontwikkeling geschetst van een kleine groep vrouwen vanaf de tijd dat zij als kinderen onderdeel gingen uitmaken van gevechtsgroepen, en vervolgens gemilitariseerd en gepolitiseerd werden. De vrouwen voelden zich door hun ervaringen niet geslachtoffer maar juist gesterkt en hun maatschappelijke re-integratie bleek voor hen (een gevoel van) identiteitsverlies met zich te brengen. (F.v.d.B.)

I. William Zartman & Victor Kremenyuk (red.): Peace Versus Justice. Negotiating Forward- and Backward-Looking Outcomes.

Lanham (Maryland) e.a.: Rowman & Littlefield Publishers, INC., 2005; viii + 347 blz.; £ 21,99 ISBN 0-7425-3629-7

Onderhandelingen kunnen een einde maken aan conflicten. Maar is daarmee altijd recht gedaan? In 2004 werd op een conferentie, onder auspiciën van o.m. het T.M.C. Asser Instituut en Instituut Clingendael, 'peace' en 'justice' als complementair gezien. 'From Peace to Justice' was de titel van de conferentie. De titel van de hierboven vermelde publicatie suggereert echter dat vrede en recht tegengestelde waarden kunnen zijn. Er worden dan ook vragen gesteld als: wat zijn de kosten en baten van een simpelweg stoppen van geweld?;

waarom houden onderhandelaars er na 'the stopping of the shooting' mee op, of gaan ze juist door?; wat is de juiste mix van onderhandelingsstrategieën waarbij men niet alleen (of slechts) naar het verleden kijkt, maar ook (of juist) naar de toekomst teneinde niet alleen het geweld te stoppen, maar ook om een herhaling van de vijandelijkheden te voorkomen: met andere woorden, is er sprake van 'backward-' of 'forward-looking outcomes'? De bundel bestaat uit vier delen. In deel I ('Historic Settlements') worden de onderhandelingen en uitkomsten leidend tot de Vrede van Westfalen na 30 jaar oorlog, en die rondom het Congres van Wenen na de Napoleontische oorlogen, geanalyseerd. In deel II ('Major Contemporary Settlements') worden de onderhandelingen leidend tot het Oostenrijkse Staatsverdrag van na de Tweede Wereldoorlog en tot de Dayton Akkoorden over Bosnië, alsmede het Israëlisch-Palestijns vredesproces en de relaties tussen Egypte en Israël tegen het licht gehouden. Men treft er ook een analyse in aan van het naoorlogse Frans-Duitse verzoeningsproces en van de onderhandelingen in het Andesgebied die het gevolg waren van conflicten rondom de pogingen een gemeenschappelijke markt (Mercosur) te creëren. Deel III gaat over de onderhandelingen en uitkomsten rondom recente interne en bilaterale conflicten (Cyprus, Zuid-Afrika, grensconflict tussen Ecuador en Peru) en ook worden onderhandelingsprocessen en 'post-settlement relationships' in Armenië-Azerbeidzjan vergeleken met die inzake Mozambique (burgeroorlog). In de twee laatste hoofdstukken (deel IV) wordt geconcludeerd welke onderhandelingen (en waarom) een 'backward-' dan wel een 'forward-looking' uitkomst hebben en wordt uiteengezet dat onderhandeling slechts een van de vele vormen van conflicthantering en conflictoplossing is (naast bijvoorbeeld interventie, arbitrage, beroep op juridische instituties, referenda, verkiezingen, e.d.). (F.v.d.B.)